

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Ja, de får utstå för mycket, *alldeles* för mycket ibland”

Socionomers upplevelser av barn som lever i en miljö där pappa slår mamma.

Viveka Nilsson

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2015
Handledare: Anders Olsson
Examinator: Anna Rypi

Abstract

Author: Viveka Nilsson

Title: "Yes, they have to endure too much, *way* too much". A qualitative study of social workers experiences of children growing up in a violent home. [Translated title]

Supervisor: Anders Olsson

Examiner: Anna Rypi

The purpose of this study is to gain a higher level of understanding of how children act and handle a violent home environment, using social workers experiences of working with children growing up in a violent home. The focus of the study is that violence is performed by the father against the mother. The study was based on a qualitative method; I performed semi-structured interviews with five social workers with multiple years of experience working with vulnerable children. The theoretical framework of the analysis was based on the theory attachment and concepts as attachment, attachment behavior, attachment system, internal working models and a secure base which I used to explain the magnitude of violence and the influence on the child having to experience violence were it is supposed to be safe. As a conclusion; when children face danger they activate a range of behavior to obtain the mothers attention in hope to approach her and maintain a sense of security and protection. When violence occupies the family's way of life the mother is no longer available and the child needs to develop new ways to reach the mother and achieve security and protection which is vital for the child's survival.

Key words: children, domestic violence, fathers' violence against mothers, experiencing violence

Förord

Det finns några jag vill tacka.

Handledar-Anders, tack för att du har hjälpt mig att äntligen knyta ihop påsen!

Vill även säga tack till mina fantastiska föräldrar som bistått med skjuts, matlådor och tvätthjälp när stunderna blivit aningens för tunga.

Vill också nämna just dig, som stått vid sidan av och hejat på hela vägen.

Tack!

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förord.....	3
1. Problemformulering	5
1.1. Syfte.....	6
1.2. Frågeställningar	6
1.3. Avgränsningar och förtydliganden	6
2. Kunskapsläge	8
3. Teori.....	11
3.1. Anknätningsbeteende och anknätningsystem.....	11
3.2. Inre arbetsmodeller och trygg bas	12
3.3. Trygg, otrbygg och störningar	13
4. Metod	15
4.1. Forskningsansats.....	16
4.1.1. Intervjuer	16
4.2. Urval.....	17
4.2.1. Min informationskälla	18
4.2.2. Mina informanter.....	18
4.3. Tillvägagångssätt.	19
4.4. Etiska överväganden	21
5. Resultat och analys.....	22
5.1. Association.....	22
5.2. För stort ansvar.....	24
5.3. Kontroll.....	25
5.3.1. Dissociation.....	27
5.4. Relation med föräldrarna	28
5.4.1. Barnets närvaro och föräldrarnas skuld.....	30
5.4.2. Varaktighet.....	31
6. Avslutande diskussion.....	33
Referenser	36
Bilagor	

1. Problemformulering

Under de senare decennierna har barns skadliga påverkan av våldsamma situationer allt mer uppmärksammats. Rädda Barnen (2013) skriver att ca var tolfte barn har bevittnat våld mellan vuxna i sitt hem. Att uppleva att en person som står barnet nära bli slagen är en allvarlig form av psykisk misshandel och att se sin mamma bli slagen kan ur ett barns perspektiv vara lika skrämmande som att själv bli det. I Socialstyrelsens kartläggning (2005) nämns att mellan 100 000 och 200 000 barn är utsatta för att se mamma bli slagen.

På många hemsidor vars verksamhet kommer i kontakt med eller riktar sig till barn, går att finna information om vad det innebär att barn lever i utsatta situationer. Konkreta exempel redovisas för bland annat hos Rädda Barnen, BRIS, 1177 Vårdguiden och Socialstyrelsen presenterar samverkansplaner mellan hälso- och sjukvården, skolan, polisen och socialtjänsten. Ändå lever många barn i daglig rädsla. BRÅ (2014) redovisar att hos 60 % av de vuxna som blir utsatta för grov misshandel dagligen eller nästan dagligen, bor det barn. Oavsett om barnen också utsätts för våldet direkt eller indirekt får våldet konsekvenser för barnen.

Att barn utsätts för våld är ett socialt problem. I Meeuwisse & Swärd (2013:38, 40) radas olika definitioner upp på vad som menas med ett socialt problem. En definition, hämtat från NE, innebär brister i levnadsförhållanden hos så stor andel av befolkningen att staten bör ingripa. Vidare beskrivs att problemen har med den sociala sfären och med störda relationer mellan grupper att göra. Ett exempel på detta kan vara familjevåld.

Barn som lever i våldsamma hemmiljöer är extremt skyddslösa och utelämnade. Hemmet fungerar inte som den trygga plats den är ämnad att göra eftersom våldet rycker barnet ur dess fundamentala trygghet och tillit till vuxna (Hindberg, 2006:92–93). När den ena föräldern slår kan barnet inte lita på att den andre föräldern är tillgänglig för att skydda barnet. Misshandeln är psykiskt nedbrytande och kan medföra att omsorgsförmågan hos den drabbade föräldern sviktar. Regelbundna våldsupplevelser är ett allvarligt hot mot den trygghet som hemmet och föräldrarna ska stå för och kan vara en direkt koppling till en negativ beteendeutveckling (Huang, Wang & Warrenner, 2010:1318). Då föräldrarnas tillgänglighet och förutsägbarhet reduceras vid våld dem emellan undrar jag hur barnen signalerar detta och hanterar sin levnadssituation. De senaste decennierna har barnens perspektiv betonats. Det har blivit viktigt att tala med barn och få ta del av barns förståelse av

sig själva och det sociala sammanhang de befinner sig i och ingår i. Det som barn hör, ser, upplever och känner är deras verklighet (Meeuwisse, 2008:238). Hindberg (2006:92) menar att vistas i en hemmiljö där det förekommer våld, kan vara direkt livsfarligt för barn.

Problematiken för barn som upplever våld hemma är att de måste förhålla sig till våldet på något sätt och barn är inte utrustade att hantera de känslor som följer. Vad jag vill veta mer om är hur barn hanterar den våldsamma situationen. En av utmaningarna för personalgrupper som kommer i kontakt med dessa barn, är att se och tolka deras signaler. Om barnen utvecklar sätt att hantera våldet, riskeras eventuellt att tillvägagångssätten blir så välutvecklade att yrkesverksamma och andra vuxna missar signalerna. Vidare forskning kan lära oss tyda de signaler drabbade barn sänder ut och ger oss en möjlighet som både yrkesverksamma och som vuxna i barnens närhet att hjälpa och så fort som möjligt sätta barn i säkerhet från de både direkta och indirekta faror som många barn lever i. Mitt mål med studien är att få en ökad förståelse och en vidare inblick i hur barn reagerar och hanterar våld när det förekommer i deras absoluta närmiljö och därmed är något de måste förhålla sig till.

1.1. Syfte

Jag vill undersöka och därmed få en större förståelse för barns livssituation som lever i en hemmiljö där barnets pappa misshandlar mamman. Jag vill genom socionomers upplevelser och erfarenheter, få en större förståelse för hur barn som upplever våld reagerar och hur de hanterar sin våldsamma hemmiljö.

1.2. Frågeställningar

- *Enligt socionomer, vilka signaler sänder barn ut som upplever att pappa slår mamma?*
- *Enligt socionomer, vilka strategier utvecklar barn som lever i en våldsam hemmiljö?*

1.3. Avgränsningar och förtydliganden

En första avgränsning i min undersökning gäller vilken riktning våldet har och jag har valt att fokusera på det våld som riktar sig mot mamman från pappan. Enligt Eriksson et al (2007:7) visar både internationell och svensk forskning att i heterosexuella parrelationer handlar det mest om mäns våld mot kvinnor. Bra att ha i åtanke är Erikssons begrepp mammamisshandel för att bättre förstå barnens perspektiv och på så vis öka förståelsen för vem personerna är i förhållande till barnet, att det är människor som barnet har nära relationer till (ibid:7-8).

Jag vill förtydliga begreppet *upplevelse*. Jag har valt att använda mig av barn som upplever våld istället för att bevittna. Eriksson et al (2007:8) belyser en skillnad mellan begreppen. Att vara ett vittne kan missvisande leda tankarna till att barn står utanför en händelse vilket Eriksson et al menar är en psykologisk omöjlighet när händelsen som sker är del av ens egen livsmiljö. Att vara ett *delaktigt vittne* kan beskrivas som att barnet befinner sig i en situation de inte själva valt men som de måste förhålla sig till. Pappans våld mot mamman leder till starka upplevelser av maktlöshet och även konsekvenserna av våld som omkullkastade stolar eller blåmärken bidrar till barns rädsla och kan jämföras med att utsättas för psykisk misshandel (2007:7-9). Ytterligare en avgränsning är åldern hos de barn som studien berör. Jag har valt åldrarna 4-12 år eftersom det är den åldersgruppen som mitt urval arbetar inom.

2. Kunskapsläge

Forskning om våld i hemmet har blivit uppmärksammat de senaste 40 åren och har främst lagt tonvikten på att det är männen som utsätter kvinnorna för våld. Under dessa år har barnens situation berörts i begränsad omfattning och först under de senaste 20 åren har intresset för barn som lever i en våldsam hemmiljö ökat märkbart. I Överlien (2007:240) skildras barn som upplever att pappan våldför sig på mamman och vad det innebär för barnet. Våldet blir en del av barnens levnadsmiljö och blir därmed något de måste förhålla sig till. Många barn är närvarande när våldet pågår och våldet upplevs olika hos barnen, inte bara via synintryck. Barn hör våldet, känner mammas rädsla, upplever hur spänningar byggs upp mellan föräldrarna innan en våldsepisod inträffar. De ser även konsekvenserna efter våldet som omkullvälta möbler eller trasiga lampor och blåmärken på mamma (ibid:242)

Många föräldrar förnekar barns närvaro under den aktiva mammamisshandeln och kan påstå att barnet sover eller befinner sig utanför hemmet. Barn kan dock återberätta detaljerat om våldshändelser som föräldrarna inte varit medvetna om att barnet upplevt. Det är mer vanligt att barn utsätts för upprepande våldshändelser. På grund av våldets försvagande effekt på mamman ställs barnet inför osäkerhet och splittrade känslor (Weinehall, 1997:118). Likt Rädde Barnen (2013) beskriver Thornton (2014) liknade resultat där ca 12 % av barn under 11 år har upplevt att pappan misshandlar mamman i barnets hem. Tanken att barn är omedvetna om att våldet förekommer är förlegad och visar snarare på raka motsatsen, att barnen är mycket väl medvetna om både våldet och efterföljderna (ibid:90).

Enligt Överlien (2007:243) är upplevelsen av pappas våld mot mamma den svåraste och mest potentiella formen av våld som ett barn kan utsättas för. Våldet mamman utsätts för i barnets närvaro kan leda till negativa psykologiska konsekvenser som aggressivitet, depression och ångest vilket kan ses som farligare än att direkt utsättas för fysiskt våld. Att tvingas uppleva att mamma misshandlas beskrivs inte av barn som isolerade enskilda händelser som följs av lugn, utan som en hotfull atmosfär som tvingar barnen att ständigt vara på alerten. Tiden mellan pappans attacker mot mamman upplevs av barnen vara lika skrämmande som själva våldsattackerna (Thornton, 2014:91).

I Överlien & Hydéns (2007:11) studie framhävs barnperspektivet genom att barnen och ungdomarna får själva svara på frågan vad som menas med våld. Barn har med hjälp av smärtsamma minnen återgett sina upplevelser. De skildrar synminnen, där de både sett pappa

misshandla mamma och resultaten av våldet i form av blåmärken eller omkullvälta möbler. Även hörselminnen beskrivs där både ljud av våld och avsaknaden av ljud varit skrämmande. När ljud uteblev under tiden våldet pågick gav det upphov till frågor om huruvida mamman fortfarande var vid liv utan möjlighet att få svar i stunden. Flera av de intervjuade beskriver en vardag fylld med spänningar och hot samt en ständig oro och väntan på att våldet ska bryta ut (Överlien & Hydén, 2007:16–20).

Det innebär en stor motsägelse för barn att deras pappa är samma person som den som slår mamma. Genom att titta på hur barn ser på pappor i allmänhet, våld i allmänhet och sin egen våldsamma pappa kan mönster skönjas och därmed en ökad förståelse för barns reaktioner. Enligt Källström Cater (2007) kan barn se gruppen pappor som personer med olika egenskaper som gör dem goda eller onda, att det finns olika typer av pappor, utan att göra en koppling till sin egna våldsamma pappa. Barn som kan se våldet som en del av pappans mångfacetterade personlighet där pappans olika beteenden är lika viktiga. Slutligen finns det barn som skiljer på den våldsamma pappan och den goda pappan. Bortser barnet från våldet blir pappan normal. (ibid, 2007:43, 48-50). Barn som lever i en våldsam hemmiljö riskerar att drabbas av psykologiska långtidseffekter. Inte sällan utvecklar barn symtom på posttraumatisk stress och riskerar i större utsträckning att få en socialt avvikande utveckling. Förutom det omgivande samhällets hållning till våldet är barnets relation till förövaren avgörande för denna utveckling. Vem som slår spelar stor roll särskilt när det är en person som barnet söker skydd och omsorg hos, som hotar (Janson & Almqvist, 2000:4094–4096, Överlien & Hydén, 2007:10).

I Weinehalls studie från 1997 berättas om ungdomars erfarenheter och uppväxtvillkor. De återger med egna ord sina erfarenheter av att ha levt i en familj där pappan misshandlat mamman. I studien skildras bland annat barns ständiga känsla av otrygghet och beredskap, att sällan riktigt veta när nästa våldsutbrott skulle komma och hur de ständigt var på spänn för bland annat ljud (1997: 155-156). Ungdomarna berättar om att vara oroligt och att sömn var en bristvara då de tvingats sova med ena ögat öppet ifall något skulle hända. Ungdomarna kände sig livrädda och fruktansvärt hotade.

Vidare beskrivs ungdomarnas strategier för att hantera den våldsamma vardagen. För att klara av sin situation utvecklade ungdomarna handlingsmönster och valt strategier som har varit möjliga för dem att använda. När en handlingsmöjlighet tagits ifrån dem har de försökt hitta

alternativa uttrycksformer. Men när alla utvägar stängts och verkligheten blivit för hotfull fanns till slut endast en utväg och det var att förneka verkligheten (Weinehall, 1997:180).

3. Teori

För att analysera mitt material kommer jag att använda mig av anknytningsteorin då jag anser att den förser mig och min studie med det mest lämpliga begreppet i min kommande analys. Jag kommer inledningsvis presentera begreppen *anknytning*, *anknytningsbeteende* och *anknytningssystem* för att som läsare får en grund inför vidare läsning. Vidare kommer jag redogöra för begreppen *inre arbetsmodeller* och *trygg bas* som är två centrala begrepp inom anknytningsteorin.

Anknytningsteorin behandlar samspelet mellan anknytning och omvårdnad. Samspelet består av en omsorgspersons, ofta föräldrarnas, förmåga och villighet att ombesörja barnets behov av skydd, trygghet och tröst i stressfulla situationer samt att barnet ges en möjlighet att utforska världen under säkra former. Anknytningen är en relationsspecifik process som startar redan i under det första året. Vidare beskriver teorin om hur anknytningen gradvis utvecklas till mentala representationer hos barnet, av sig själv, sina föräldrar och av samspelet dem emellan. Dessa inre arbetsmodeller blir viktiga för barnets utveckling av inte bara personligheten utan även för hela den fortsatta utvecklingen, särskilt när det gäller framtida nära känslomässiga relationer (Broberg et al, 2008:16, Broberg et al, 2006:55).

Anknytningsteorin beskriver den process som resulterar i ett psykologiskt band mellan barnet och en omsorgsperson. Ett nyfött barn kan inte överleva på egen hand utan behöver ett beteendesystem för att lockar och motivera andras, oftast föräldrarnas, vilja att förse barnet med omvårdnad. Eftersom målet är att få närhet och skydd måste systemet måste vara så välutvecklat att det ger en stark effekt på omgivningen (Karlsson, 2012:65).

3.1. Anknytningsbeteenden och anknytningssystem

För att små barn ska kunna upprätta och upprätthålla fysisk närhet till sina föräldrar utvecklas ett motivationellt beteendesystem hos barnet för att nå den närheten. Beteenden som leenden, gråt och förflyttning är några exempel och dessa enklare och mer reflexmässiga beteenden utvecklas och förfinas till mer målkorrigerade planerade beteenden. Barnet läser av den psykologiska närheten till anknytningspersonen och aktiverar och reglerar anknytningsbeteenden riktade mot anknytningspersonen för att öka sina chanser för överlevnad. Denna repertoar av beteenden skapar ett beteendesystem som innefattar olika reaktioner och beteenden som motiverar den person som beteendet är riktat mot att reagera

och förse barnet med beskydd och närhet. Ett beteendesystem kan slås av och på av såväl inre som yttre faktorer så som smärta, sjukdom, hunger och separation från sin anknytningsperson. Detta beteendesystem, även kallat anknytningssystemet, är programmerat att producera fysisk närhet till den som ger omvårdnad (Broberg et al, 2006:54–55,104, 129). Karlsson (2012:67–68) jämför anknytningssystemet med en termostat. Systemet slås av när barnet känner sig tryggt vilket möjliggör ett utforskande av omgivningen. Först när barnet känner sig mindre tryggt genom yttre hot eller trötthet, slås anknytningssystemet på och dämpar beteenden från andra beteendesystem. När anknytningssystemet åter igen satts i viloläge börja barnet snabbt sysselsätta sig med annat, exempelvis lek eller annat utforskande beteende (Broberg et al, 2008:105).

3.2. Inre arbetsmodeller och trygg bas

Inre arbetsmodeller handlar om, som tidigare nämnts, mentala representationer av verkligheten, särskilt de som är av betydelse ur överlevnadssynpunkt. Inre arbetsmodeller kan ses som inre kartor över hur barnets förväntningar på föräldern ser ut och skapas i samspelet med föräldern (Broberg et al, 2006:55, Lindén, 2013:225). Därmed är det erfarenheterna som skapar en förväntning om hur föräldern kommer att bemöta barnet i stressfulla situationer. Barnet bildar inte bara modeller av andra utan även av självet. Det är två olika modeller men de utvecklas ur samma erfarenheter. Särskilt viktigt för utvecklingen av arbetsmodellerna är de erfarenheter som barnet gör när anknytningssystemet är aktiverat och barnet exempelvis är skrämt eller ledset. Hur föräldern reagerar och beter sig på barnets känslor och närhet och blir grunden på vad arbetsmodellerna baseras (ibid:131).

Lindén (2013:221) benämner anknytningssystemet som ett motivationssystem som triggas igång av och tillsammans med andra beteendessystem, till exempel rädslosystemet, för att öka sina chanser för överlevnad. Både inre och yttre stimuli aktiverar systemen som i sin tur reglerar till exempel födointag, rädsla, utforskande och anknytning. För att barnet ska våga lämna föräldern för att ge vika för sin nyfikenhet för att undersöka sin omgivning har anknytningen ett kompletterande system, d.v.s. behovet av och viljan att utforska (Lindén, 2013:224). Enligt Broberg et al (2006:164) utvecklas dessa två system parallellt för att barnet inte ska utsätta sig för alltför stora faror. Om ett barn känner sig tryggt och upplever att föräldern är tillgänglig avlägsnar sig barnet för att utforska sin omgivning och anknytningssystemet befinner sig i bakgrunden. Bowlby (2010:147) kallar det för utforskande utifrån en trygg bas. När barnet blir trött, oroad eller ledsen är föräldern där för tillgodose

behovet av psykologisk närhet och beskydd. Hos den trygga basen sker en känslomässig återhämtning hos barnet och en reglering av de känslor som skrämt barnet och aktiverat anknytningssystemet. Regleringen sker av anknytningspersonen. Om relationen till föräldrarna utmärks av osäkerhet och barnet upplever att föräldern inte är tillförlitlig påverkas förmåga att utforska negativt eftersom barnet inte litar på att föräldern finns där vid behov. Det viktigaste för barnet är att det finns en jämvikt mellan de två beteendesystemen (Broberg et al, 2008:24–25, Lindén, 2013:224).

3.3. Trygg, otrygg och störningar

Att uppleva våld som ett litet barn är inget som kan frikopplas från utvecklingen. För att en gynnsam utveckling ska ske måste upprepande traumatiska händelser uteslutas annars kommer händelserna lämna avtryck. Killén (2009:57–58) menar att anknytningen som sker mellan barnet och barnets omsorgspersoner existerar för barnets överlevnad och anknytningen sker oavsett kvalitet. Barnet knyter an på olika sätt beroende på det känslomässiga samspel som finns mellan barnet och omsorgspersonerna. Många barn utvecklar en trygg anknytning där barnet upplever att föräldrarna finns till för barnet när det behövs skyddas eller tas hand om, vara tillgängliga och trösta vid behov. De barn som inte får uppleva att föräldrarna är känslomässigt tillgängliga och mottagliga för barns behov och känslor kan utveckla varierande former av otrygg anknytning eller anknytningsstörningar. Dessa barn har upplevt avvikande beteenden från sina föräldrar så som likgiltighet, kontroll, passivitet eller att de är oförutsägbara. Vad barn lär sig i samspelet med sina föräldrar, är enligt Karlsson (2012:18) centralt för barnets utveckling av självuppfattning och förmågor som att hantera känslor och kroppsliga tillstånd och att läsa av andra människors känslor och vad barnet kan förvänta sig av andra.

Erfarenheterna bidrar till utvecklandet av ett visst anknytningsbeteende som fungerar som ett direkt svar på föräldrarnas beteende och det samspel som barnet upplevt. Barn som upplever att deras behov blir bemötta förväntar sig att det kommer att fortgå. Lika väl de barn som upplever att deras behov inte blir tillgodosedda eller att samspelet är av ett mer hårdhänt och kyligare slag, börjar förvänta sig en sådan behandling. Barn som erfar oförutsägbarhet och känner att de inte blir sedda, förväntar sig fortsättningsvis den behandlingen av sina föräldrar. Alla barnen utvecklar anknytningsmönster som förhåller sig till de tidigare erfarenheterna (Killén, 2009:58). Målet för barnet sökande är att få vad det behöver, det vill säga att uppnå trygghet, tröst och beskydd. Enligt Broberg et al (2006:55–56) beror det på hur föräldern

svarar på barnets sökande huruvida en trygg eller otrygg anknytning utvecklas. En trygg anknytning utvecklas när föräldrarna svarar på barnets behov och när anknytningen blir otrygg när närhetssökandet inte leder till trygghet. Det är alltså inget mått på anknytningens styrka, stark eller svag, utan en fråga om barnens sökande når vad barnet behöver.

Förutom trygg eller otrygg anknytning finns även den desorganiserade/desorienterade anknytningen. D-anknytningen beskriver barnet avsaknad av ett organiserat mönster i sitt beteende. Genom att minimera eller maximera sina strategier där barnet skruvar ner eller skruvar upp sina känslomässiga behov anpassar sig barnet efter föräldrarnas tillgänglighet. När barnet minimerar sin anknytningsstrategi har det konstant upplevt avvisande från sin anknytningsperson när barnet bett om trygghet och närhet. Detta barn har lärt sig av sina erfarenheter att det inte lönar sig att begära intimitet och närhet. Barnet söker föräldrarnas närhet men avbryter sitt närmande för det vet att föräldern inte är tillgängligt. De barn som upplevt sin anknytningsperson som inkonsekvent i sitt känslomässiga bemötande, ibland lyhörd och ibland försummande, utvecklar ett motstridigt mönster i sin anknytning. Barnet maximerar sin anknytningsstrategi genom att skruva upp det känslomässiga behovet och visar samma anknytningsbeteenden som vid fara, trots att det inte förekommer något egentligt hot (Broberg et al, 2008: 177-178). Desorientering kännetecknas av konfliktfyllda och motstridiga rörelsemönster och desorientering kan förklaras som brist på uppmärksamhetsmässig orientering till den aktuella omgivning barnet befinner sig i (Lindén, 2013:230).

I den desorganiserade anknytningen bygger till största del samspelet mellan barn och förälder på rädsla. Målet med anknytningen är att barnet ska garanteras närhet till en beskyddande vuxen när fara hotar. Om föräldern är källan till hotet hamnar barnet i en motsägelsefull situation som är omöjlig att lösa. Anknytningssystemet gör att barnet närmar sig föräldern på grund av hotet vilket bidrar till att barnets rädsla ökar ju närmre det kommer sin förälder (ibid, 2013:230)

4. Metod

Kvalitativ forskning innebär normalt ett studium av en mindre grupp eller av individer som har vissa egenskaper gemensamma. Forskaren har fokus på kontext eller ett specifikt fenomenets betydelse i en social miljö. Man kan titta på fenomenets funktion, hur det ger människor möjlighet att samexistera eller att inta maktposition, hur fenomenet påverkar människor, dess uppkomst och hur det förändras (Ahrne & Svensson, 2011:11; Bryman, 2011:355). En kvalitativ forskning har ett induktivt arbetssätt som snarare strävar mot tolkning och förståelse än mot förklaring (Levin, 2008:38). Jag valde den kvalitativa forskningsmetoden eftersom den är mer tolkningsinriktad. Tyngden ligger på att få en förståelse av en social verklighet beroende av hur deltagarna i en viss miljö tolkar den verkligheten (Bryman: 2010:41, 340-341).

Förtjänsterna med en kvalitativ forskningsansats är dess känsla för beskrivande detaljer från miljöer som studerats. De många varför-frågorna och detaljerna fyller en funktion och är viktiga för de studerande personerna och den kontext de agerar i (Bryman, 2010:363). Anledningen till fokuseringen av detaljerna mynnar ut i vilken betydelse kontexten har för de värderingarna eller beteenden som ska tolkas. De måste ses i ett sammanhang. Så om ett beteende upplevs som egendomligt kan bli förståeligt när det tolkas i det sammanhang det förekommer. Ett av den kvalitativa forskningens landmärken är dess flexibilitet och viss brist på struktur (Ahrne & Svensson, 2011, 17). Stramas strukturen åt begränsas den sociala miljön och människorna däri kan inte längre bete sig naturligt. Därmed finns en risk för en felanvänd referensram och forskaren får en vanställd bild av människors beteende (Bryman, 2011:364, 366).

Kritiken som riktas mot kvalitativa studier är att resultaten ofta bygger på vad forskarens uppfattning av vad som är viktigt och betydelsefullt. På grund av den tämligen öppna starten i en kvalitativ studie, där frågeställningar preciseras efter hand, finns det ibland dålig information om varför forskaren valt ett område framför ett annat. En annan svårighet som Bryman påpekar är möjligheten att replikera en undersökning. Dels är undersökningen föga ostrukturerad samt att i en kvalitativ undersökning är det forskaren själv som är det främsta redskapet vid datainsamlingen. Vad som registreras är det som forskaren väljer att inrikta sig på och avgörs efter forskarens intresse. Andra faktorer som kan spela in är hur de personer som studeras uppfattar forskaren. Egenskaper hos forskaren som kön, ålder och personlighet kan påverka (ibid:368).

4.1. Forskningsansats – grundad teori

Grundad teori, GT, är en forskningsansats som intresserar sig för sociala händelser och möten. GT erbjuder en flexibel men samtidigt en systematisk vägledning för att samla in och analysera kvalitativ data. Ett av redskap som ingår i GT är teoretiskt urval, vilket innebär att datainsamling och analys pågår parallellt och kan ge upphov till nya idéer och väcker frågor som styr den fortsatta datainsamlingen (Thornberg & Forslund Frykedal, 2009:38–40, Bryman, 2011:516). Vidare används kodning, det vill säga den process där data bryts ner till mindre beståndsdelar och benämns. Denna del startar direkt efter att datainsamlingen påbörjats. I Bryman (2011:523–525) står att kodning används för att finna teman och kategorier i datamaterialet. Att koda innebär att dela upp återkommande teman i kategorier som kommer att bidra till en framtida tolkning. Teoretisk mättnad är ytterligare redskap inom GT som beskriver den punkt i datainsamlingen där vidare datainsamling inte längre ger ny information Bryman, (2011:516).

På grund av min frågeställnings formulering behövde jag ett flexibelt förhållningssätt till min datainsamling och valde därmed intervjuer. Intervjuerna gav mig möjligheten att dels få ta del av mitt urvals kunskaper och erfarenheter men även att kunna justera och förbättra den intervjuumall som designats för att få svar på mina frågeställningar.

4.1.1. Intervjuer

Genom att använda en semistrukturerad intervjuguide kommer den bidra både med en ram men även potentialen till vidare utveckling och fördjupning av frågor och svar, vilket ger mig som intervjuare möjligheten till en ännu djupare inblick i intervjupersonernas upplevelser, erfarenheter och kunskaper (May, 2010:148, 150).

Ytterligare en förtjänst med denna form är att intervjun tillåts röra sig i olika riktningar allt eftersom vad intervjupersonerna upplever relevant och viktigt. Med detta tenderar intervjun att bli flexibel och följsam i den riktning som intervjupersonens svar går i. Det innebär också att studiens fokus kan komma att ändras på grund av nya viktiga frågor som dyker upp (Bryman, 2011:413). Men flexibilitet innebär inte att utvalda teman och frågeställningar ska slopas och att intervjun ska övergå till öppna frågor utan handlar om snarare frågornas ordningsföljd, uppföljning av svar och andra oklarheter (Bryman, 2011:430). Vid skapandet av en intervjuguide gäller det att formuleringen av frågeställningarna inte är för snäva så det hindrar dessa alternativa idéer eller synsätt att uppstå (Bryman, 2011:219). I den

semistrukturerade intervjuformen ges det möjlighet för forskaren att förtydliga och utveckla svar vilket kan resultera i fördjupade och vidgade svar. Det ger även den intervjuade möjligheten att uttrycka sig i egna termer (May, 2010:150–151).

En av intervjumetodens brister, enligt Ahrne & Svensson (2011:56), är att den endast ger en begränsad bild av ett fenomen vilket innebär att mina resultat inte kan vara representativ för en hel population. Svårigheten med att intervjua så få personer innebär att även resultatet bör bemötas så (ibid:56). Med en så liten grupp är det inte möjligt att generalisera på andra sociala miljöer (Bryman, 2011:369) Att generalisera är inte min avsikt då jag endast har valt personer som innehar kunskapen till att ge ökad förståelse av ett socialt fenomen och det unika i en specifik kontext (Bryman, 2011:392, 355).

Med intervjuer kommer svårigheten att inte alltid vara säker på en utsagas betydelse. Endast med användning av intervjuer kan man inte veta om den intervjuade personen gör det som de påstår sig göra. Ytterligare finns det alltid en risk att den intervjuade och forskaren tolkar en utsaga olika (Ahrne & Svensson, 2011:56).

4.2. Urval

Jag kommer att inleda detta avsnitt med en kort beskrivning av vilken typ av urval jag valt att använda mig av och varför. Sedan följer en presentation av den verksamhet varifrån mitt material är inhämtat ifrån. Därpå fortsätter jag med att beskriva mitt urval, d.v.s. mina informanter, och deras erfarenheter inom verksamheten.

Jag har valt att intervjua fem socionomer med mångåriga erfarenheter av utrednings- och behandlingsarbete med barn och barns familjer. Jag har valt dessa personer på grund av deras kompetens inom området barn som lever i utsatta livssituationer. Mitt urval av personer är något som Bryman (2011:350) kallar för målstyrt urval vilket innebär att det ställs större krav på ”vem” som ingår i urvalet. Syftet med målstyrt urval är att på ett strategiskt sätt välja de intervjupersoner som jag vet är relevanta för mina forskningsfrågor (ibid:392) eftersom de besitter speciella egenskaper.

4.2.1. Min informationskälla

Mina fem informanter är anställda inom samma verksamhet som i kommunal regi arbetar på uppdrag av socialtjänsten. Verksamheten bedriver tre avdelningar för utredning av barn och deras familjer för att undersöka om det finns behov för insatser och i så fall vilka. Under

utredningstiden, som oftast varar under 12 veckor, bor familjen på en av två avdelningar. Arbetet består i största delen av observationsarbete och dokumentation för att ge socialtjänsten så bra underlag som möjligt för att kunna fatta bästa möjliga beslut för familjerna. Det finns även ett team som utför utredning i hemmiljö där socialtjänsten bedömt att oron för att barn far illa är av mildare slag.

Det finns även en avdelning för behandling. Om utredningen visar att det finns behov av fortsatta insatser kan familjen bland annat bli erbjudna en 6 månaders vistelse på behandlingsavdelningen där familjen genomgår diverse utbildningar och samtalsformer som bland annat COPE¹, rePULSE², föräldra- och barnsamtal och Marte Meo³. Verksamhetens organisatoriska utseende har förändrats flera gånger sedan uppstarten för mer än 30 år sedan men fokus på barnens bästa står ännu i centrum.

4.2.2. Mina informanter

Här följer en kort beskrivning av mina informanter. För att anonymisera mina informanter har jag valt att inte använda deras riktiga namn utan endast förkortningar.

JS, kvinna. Har arbetat i minst 30 år inom verksamheten med både utredning och behandling. Har idag en administrativ tjänst.

PL, kvinna. Efter sin examen började hon arbeta inom verksamheten och har varit anställd i minst 20 år. Sedan PL började har hon varit med vid uppstarten av en ny utredningsavdelning där hon fortfarande är anställd.

¹ Cope (The Community Parent Education Program) är ett föräldrautbildningsprogram från Kanada som anpassats efter svenska förhållanden och är idag det mest använda föräldrastödsprogrammet i Sverige. Cope syftar till att stärka föräldrars självförtroende och utveckla föräldrarollen. Föräldrar får praktiska och konkreta redskap och strategier i sitt föräldraskap. Föräldrarna delas in i mindre grupper (5-7 personer) och träffas en gång i veckan, två timmar per gång under 8-10 veckor (Malmö stad, 2015).

² rePULSE är en etablerad träningsmetod för den som har svårigheter med att kontrollera sina impulser. rePULSE visar hur man själv kan styra sina impulser och är uppbyggd med hörnstenarna TANKE – KÄNSLA – BETEENDE. Genom utbildningen tränas en person att samverka hörnstenarna för att nå ett kontrollerat och mer genomtänkt agerande (rePULSE, 2015).

³ Marte Meo är en samspeletsbehandling som syftar till att hjälpa föräldrar att utveckla sampelet med sina barn. Vid Marte Meo använder behandlaren videokameran som verktyg där barnet och föräldern filmas i olika situationer som sedan analyseras med avseende på hur samspelet kan förbättras, d.v.s. vad barnet förmedlar med sitt beteende vad det behöver hjälp med. Efter analysen tittar behandlaren och föräldern på utvalda sekvenser där det fokuseras på det positiva i samspelet (Socialstyrelsen, 2015).

MJ, kvinna. Har tidigare arbetat som arbetsterapeutbiträde innan sin nuvarande anställning. MJ har arbetat inom verksamheten i minst 15 år och deltog i samma uppstart som PL och arbetar likt PL på en av de två utredningsavdelningarna.

JP, kvinna. Var med vid uppstarten av ett nytt hemutredningsteam som inleddes hösten 2014. JP har arbetat inom verksamheten i ca 3 år. Har tidigare arbetat med ekonomiskt bistånd och ungdomar och narkotika, båda i tungt belastade samhällen och orter.

ER, kvinna. ER är Marte Meo-terapeut och har arbetat med behandling i ca 20 år inom verksamheten.

4.3. Tillvägagångssätt

Jag kommer att redogöra för mitt genomförande av min intervju och hur jag sedan bearbetat mitt material. Jag kommer även att ta upp min egen eventuella inverkan på processen.

Jag utförde intervjuer med fem socionomer med mångårig erfarenhet av att arbeta med utsatta barn. Intervjuerna genomfördes på mina informanternas arbetsplats på olika platser. De flesta förekom i ett rum möblerat med bekväma möbler avskilt från övrig verksamhet och jag avsatte 60 minuter för intervjun vilket de blivit informerade om inför intervjun. Syftet med att välja en intervjuplats med bekväma möbler var att försöka få till ett avslappnat möte. Genom att använda mig av intervjuer tilläts en öppenhet mellan mig och mina informanter där intervjuguiden fungerade som ett stöd och vägledning genom intervjun snarare än en hårt hållen struktur. Jag tillät intervjun följa andra riktningar ifall en intressant tråd kom på tal men förde hela tiden tillbaka samtalen till mina frågor. Alla frågor var viktiga att få med eftersom de var anpassade för att kunna svara på mina frågeställningar. Jag märkte snabbt att ordningen inte var viktig utan snarare var uppföljningen av svar och andra oklarheter viktigare (Bryman, 2011:430, 219).

Jag valde att spela in intervjuerna och redan efter första intervjun påbörjade jag transkriberingen. I och med att jag valde att göra så fungerade den föregående intervjun som en mall för hur nästa intervju skulle se ut. Jag ändrade inte upplägget utan justerade snarare intervjuguiden ifall det behövdes. Genom att ha intervjuerna inspelade kunde jag både höra vad som sades och hur det sades. Betoningar av ord användes ofta av mina informanter och de hade gått förlorade om jag inte spelat in. En färdighet som jag blev varse om som intervjuare var hur viktigt det var att vänta och låta personen jag intervjuade fundera och svara och tänka

igen. Förutom att ge personen tiden är det även viktigt på grund av att det var svårt att höra på inspelningen när jag blev för ivrig och ville föra intervjun vidare och råkade därmed prata samtidigt som informanten. Då missade jag information vid transkriberingen. Detta var något jag lärde mig och anpassade mig efter till efterkommande intervjuer.

Varje intervjutillfälle var begränsade till en timme, vissa varade mindre men aldrig längre än en timme. I transkriberat tillstånd tillhandahölls jag med mellan 6-10 sidor av ett heltäckande material. En anledning till att jag valde att begränsa tiden var att en viss mättnad började märkas runt 45-60 min.

Ytterligare fördelar med att välja intervjuer och att spela in dem är att de finns kvar att gå tillbaka till vid osäkerhet. En fördel som Bryman (2011:428) nämner är huruvida analysen påverkats av forskarens värderingar eller fördomar. Även om informanternas svar visar på frånvaro av mina fördomar är det inte säkert mina frågor är helt fria från dem.

Efter transkriberingen var avslutad valde jag ut teman utifrån mitt syfte och mina frågeställningar. Utifrån GT och dess verktyg ändrade jag under arbetets gång mina teman på grund av dels den teoretiska mättnaden samt att mitt intresse riktades åt ett annat håll vilket resulterade i ny struktur av resultat-avsnittet. Bearbetningen av mitt material utgick ifrån dessa teman där jag använde färgpennor för att markera vad som sagts om varje tema och på så sätt lättare finna mönster. Själva färgläggningen skedde först när allt material var transkriberat men redan under transkriberingen började jag se mönster och skillnader.

En missbedömning från min sida var att utgå ifrån att de fem personer som jag intervjuade var en homogen grupp som skulle ge mig liknande svar. Inför mina intervjuer funderade jag inte mycket över om det skulle ha någon betydelse huruvida mina informanter arbetade med utredning eller behandling eftersom de alla fem arbetade på samma arbetsplats. I tron om att frågorna var designade för yrkeskategorin socionomer verksamma inom fältet barn och familj, visade det sig finnas en viss variation i svaren på mina frågor. De fyra som arbetade som utredare hade flera liknande svar. Den femte hade en något annan infallsvinkel och perspektiv på grund av sin roll som behandlare. Jag har valt att inte uppmärksamma denna skillnad i större uträkning då behandlaren svar sträckte sig något utanför studiens ramar. Jag valde att använda mig av de delar av materialet som var relevant för studien. Denna inställning berodde troligtvis på att jag även antog att gruppen barn som upplever våld skulle visa enhetliga symtom och signaler. Det var två fördomar som jag snart blev varse om vara felaktiga.

Mitt material har bidragit mer än tillräcklig för att kunna svara på mina frågeställningar. Mina informanter fick samma frågor ställda till sig var svaren blev både liknande men mest förekom skillnader. De har alla fem bidragit med variation nog för att få med så många variationer av barns upplevelser av våld i hemmet. Att få en större täckning av information om barnens signaler och reaktioner kan borde ge större möjligheter att hjälpa utsatta barn.

4.4. Etiska överväganden

I detta avsnitt kommer jag redogöra för de etiska resonemang jag fört kring min undersökning. Deltagarna som jag tar ställning till är mitt urval, de fem socionomer jag har intervjuat. Viktigt att tänka på, enligt Vetenskapsrådet, i samband med intervjuer är att deltagarna inte skadas, kränks och skyddas från insyn i sitt privatliv. I Bryman (2011:132) går att läsa om etiska grundläggande frågeställningar som kretsar runt samhällsforskning. De handlar om ifall det förekommer någon skada för deltagarna, brist på samtycke, om forskaren inkräktar på deltagarens privatliv eller om det förekommer någon form av bedrägeri eller undanhållande av information. Dessa fyra kriterier framställs som *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. Inför mina intervjuer kommer jag både muntligt och via mail informera om syftet till varför intervjun äger rum. En intervjuguide bifogas ifall det finns en önskan hos socionomerna att förbereda sig inför intervjun. Innan det ska ett samtycke inhämtas. Viktigt är att informera att delaktigheten är frivillig och kan avbrytas ifall så ombedes. Konfidentialitetskravet är ett centralt krav på grund av att jag spelar in intervjuerna. För att inte bryta det förtroendet kommer jag vid transkribering inte att avslöja personers namn, arbetsplats, eller i vilken stad socionomerna är verksamma, eller något annat som på något sätt är personbundet som kan komma att avslöja min källa. Uppgifterna som lämnas är privata samt att det är deras personliga uppfattning och upplevelse av ett känsloladdat fenomen och informanterna ska inte kunna identifieras av utomstående. Ett avslutande krav, nyttjandekravet, innebär att de insamlade uppgifter som jag fått ta del av från enskilda individer endast får användas till den forskning som angetts i informationskravet (Bryman, 2011:131–132).

5. Resultat och analys

I enlighet med mitt syfte har jag i denna del valt att utgå ifrån målgruppen barn som upplever våld. Med utgångspunkt från denna grupp har jag valt ut fyra aspekter som framkommit under mina intervjuer som viktiga som belyser mina informanters syn och erfarenheter av

fenomenet från olika sätt. Aspekterna beskriver enskilt en del av informanternas upplevelser och ingen aspekt står högre i rang än någon annan. Tillsammans bildar de samlad bild av hur mitt urval upplever dessa barn och deras livssituation. Utifrån dessa fyra aspekter, som jag från och med nu kommer att benämna som teman, kan temat förgrenas i mindre underteman för en vidare utveckling. Mina fyra teman är *associationer*, *för stort ansvar*, *kontroll* och *relationen med föräldrarna*. Jag har valt dessa teman på grund av att det är i de situationer där barns avvikande beteende syns som mest i utifrån mitt insamlade material. Jag upplever att det finns en röd tråd genom de fyra som visar de olika reaktioner och strategier som barn kan uppvisa på grund av det hack som skapas i anknytningen i samband då föräldrar varit otillgängliga i och med pappas våldsförövande över mamma.

5.1. Associationer

Det första och inledande temat är associationer och beskriver barns reaktioner när de kommer i kontakt med situationer som påminner barnet om det våld pappan utsatt mamman för. Två underteman som tillkommer under association är via vilka sinnen som associationen triggas igång, d.v.s. syn och hörsel.

Om barns reaktioner på till synes ofarliga händelser är överdimensionerade kan det vara ett tecken på att något inte stämmer. Genom syn- och hörselintryck kan barn påminnas om situationer de tidigare varit med om. JP:s erfarenhet talar för att barnet har våldsamma bilder närvarande i sina tankar hela tiden. Bilderna kan komma som flashbacks och dyker upp i situationer där egentligen inget våldsamt sker. Mina informanter har erfarenhet av barn som ser saker och återupplever eller reagerar på ett sätt som inte står i proportion till vad som just skett. PL menar att barns reaktioner är både väldigt synliga och tydliga när de upplevt något traumatiskt hemma. PL har erfarenheter av barn som upplevt att pappan hotat mamman med kniv och delar med sig av barnens reaktioner:

Så om då jag som personal står och skär frukt med kniv så kan det barnet bli helt stelfrusen, backa, krypa ihop och prata ”de-et, det en kniv, det är en kniv”.

Enligt de flesta informanterna återger citatet en vanlig reaktion hos barn som upplevt att tillhyggen har inkluderats i pappas våld mot mamma. Vidare kan barn associera ketchup med blod. Enligt PL och MJ lägger barn märke till saker som man normalt inte förknippar med rädsla. Som att skära frukt. Att reagera på när personal skär frukt, som i verkligheten inte är förknippat med fara, visar att barnet inte haft tillgång till en trygg och beskyddande förälder. I

Wennerberg (2010:157) förklaras om barns naturliga tendens att reagera på fara. När hot om fara väcks, drivs barnet till att söka skydd via närhet till en anknytningsperson som hjälper barnet att reglera rädslan, vilket är det enda sättet för barnet att reglera rädslan på.

Våldet som pappan utsätter mamman för gör båda föräldrarna otillgängliga för barnet och den rädsla som barnet upplever. En mamma som lever i ett ihållande tillstånd av skräck, oro och depression gör henne otillgänglig för att möta barnets känslomässiga behov och är ett hinder för anknytning och samspel (Hindberg, 2006:96). För barnet kan det upplevas som att mamman varit motsägelsefull i sin tillgänglighet. Barnet skapar inre arbetsmodeller som säger att barnet inte kan vara säker på att mamman kommer acceptera barnets närhetssökande från gång till gång (Broberg et al, 2008:177). Därmed får barnet inte hjälp av föräldern att lägga anknytningen i vila utan befinner sig ständigt i detta stressade tillstånd. En annan konsekvens av denna uteblivna möjlighet till känsloregulering är dissociation vilket kommer förklaras närmre i avsnitt 5.3.1.

När barn utsätts för vissa hörselintryck kan de reagera på andra sätt. MJ, PL och JS beskriver hur en höjd röst kan få ett barn att ducka eller stelna till. Ett vanligt fenomen som beskrivs av fyra av mina informanter är när barnet för en kort stund fryser till och stannar upp i den rörelse eller position det befinner sig i. MJ beskriver det så här:

Freeze, att du blir alldeles nollställd, det är en vanlig strategi när det händer allvarliga saker.

Det ser ut som att, där är inga ansiktsuttryck, ingen reaktion, du bara fryser.

Begreppet som även benämns som freeze i citatet, innebär att barnet är avstängt och inte längre känslomässigt tillgängligt på grund av den stress som intrycket triggat igång. När ett barn inte får sitt behov av närhet och skydd tillgodosett av föräldern vid fara syns det tydligt när ett hot uppstår. Att personal skär frukt är ingen egentlig fara men i och med kniven aktiveras anknytningssystemet igång och på grund av de erfarenheter barnet har skaffat sig under de våldsamma förhållandena hemma, finns det ingen förälder där att söka skydd hos. Barnet hamnar i en kamp/flykt-situation där det varken kan fly eller kämpa tillbaka utan istället fryser i den position barnet befinner sig i när faran hotar, för att skydda sig. (Broberg et al, 2006:58, 193, Broberg et al, 2008:185, Lindén, 2013:230).

5.2. För stort ansvar

Det andra temat beskriver det stora ansvar som barn ålägger sig själva att ta i våldsamma situationer. Jag kommer även att berätta om sensitiva barn och deras förmåga att känna av stämningar och förmågan att avleda att pappa misshandlar mamma.

Den kaosartade miljön som barn ofrivilligt befinner sig i när det förekommer våld i hemmet bidrar till en ökad stressnivå. Ansvaret som barnet känner att det behöver ta, är alltför stort, både att vara sensitiva för nästa våldsutbrott samt att försöka förhindra det. Att barn är sensitiva är något JP poängterar flera gånger och alla barn, även dem som inte upplevt våld, är uppmärksamma på sin omgivning. Men barn som befinner sig i kaosartade miljöer är extremt uppmärksamma på situationer. De är snabba med att läsa av sin omvärld samt stämningar för att kunna anpassa sig efter situationen, vilket är ett alltför stort ansvar för ett barn. JP talar om stressen så här:

(...) när de är i det här överlevnadsmodet hela tiden, i den stressen, pressen, som de är i när föräldrarna (...) Det blir väldigt praktiskt för att få det att funka. (...) Många barn tänker jag, känner ett jättestort ansvar, eller omedvetet kanske men att man tar ett stort ansvar liksom för att skydda sin förälder. Att det ska vara lugnt.

JP upplever att barn blir fokuserade och gör vad som behövs göras och att det är en överlevnadsinstinkt som behövs men som är svår att bryta när den funnits med ett tag. Att leva i stress och press kan förklaras som att barnets anknytningssystem ständigt är påslaget och aktiverat. Mamma är inte alltid tillgänglig för att skydda barnet och för att kunna behålla sin trygga bas hos mamman behöver barnet se till att hon är tillgänglig ifall barnet själv behöver hennes beskydd. Så genom att försöka göra allt barnet kan för att se till att stämningen hålls lugn och stillsam runt sig blir den trygga basen något mer tillgänglig än när pappa slår mamma. Att både ansvara för sig själv och ansvara för att skydda sin förälder är ingen uppgift för en liten människa.

MJ berättar om hur väl barnen känner sina föräldrar och genom att känna vibrationerna och med tiden lärt sig att känna igen tecknen på att ett våldsutbrott är i antagandet. MJ upplever att barn fungerar på följande sätt:

(...) de är *överuppmärksamma* på vad som händer och iakttar *massor* med saker som egentligen barn inte normalt sätt behöver utan kan slappna av.

Barnets inre arbetsmodeller har utvecklats med syftet att öka barnets chanser till ökad tillgång till beskydd och närhet och därmed överlevnad. Om barnet märker att våldet håller på att trappas upp och pappa närmar sig mamma kan barnet komma att bete sig på ett sätt som gör att föräldrarnas fokus hamnar på barnet istället och pappas misshandel av mamma kan avbrytas eller undvikas för denna gång. När ett barn använder sig av avledande strategier kan det ses som ett sätt för barnet att få tillgång till sin trygga bas, d.v.s. mamman. I Wennerberg (2010:126) beskrivs den trygga basen som den plats där den känslomässiga återhämtningen sker och därmed kan basen ses som livsnödvändig. Om barnet upplever att det blir skrämt av någon av sina anknytningspersoner, pappan, eller blir känslomässigt övergivet, mamman, klarar barnet inte av att upprätthålla sina inre arbetsmodeller av sig själv, sina föräldrar eller omvärlden. Så för att barnet ska få behålla sin trygga bas agerar de avledare i de situationer de kan. MJ benämner detta avledande fenomen som att barnet blir familjens termostat.

5.3. Kontroll

I det tredje temat beskrivs den kontroll barn kan tvingas ta. Kontroll är en strategi som barn använder för att hantera sig själv och sin omgivning vid stressfulla situationer. Ett undertema som jag kommer att redogöra för är dissociation.

Alla fem informanter nämner ett behov av kontroll som en strategi hos barn för att hantera den stressfulla situation som följer med det våld pappan utsätter mamman för. Eftersom hemmiljön är så kaotisk finns det ett behov att kontrollera det man kan kontrollera. Detta behov yttrar sig som en kontroll från barnet riktat mot yttre faktorer i barnets omgivning som strukturer och ramar. PL uttrycker det så här:

Jag tänker så här att det är en överlevnadsstrategi, det är kaosartat i familjen, då blir de yttre ramarna väldigt viktiga. ”Vem kommer imorgon, vi ska äta kl. (...), de är fredagsmys på fredag”. (...) Jag tänker så här att livet är så oförutsägbart för dom barnen så att det blir så viktigt med att veta var, vem och när.

De familjer som mina informanter kommer i kontakt med, där våld förekommer, upplever de att barnen har ett ökat kontrollbehov även mot personalen. Barnet upptäcker existerande ramar och strukturer som ger en möjlighet att ta kontroll och uppsikt över. JP och PL:s tankar kring barns ökade behov av kontroll är att livet är så oförutsägbart och skrämmande att det blir angeläget att veta var, när och vem. Är barnens levnadsvillkor i hemmet präglade av kaos och elände kan barnen inte veta svaren på var, när och vem eftersom de saknar kontrollen i

sitt hem. I en oförutsägbar levnadsmiljö där barn konsekvent har upplevt ett avvisande från sin förälder om en önskan av närhet, om än så omedveten, ges barnet inga möjligheter att söka tröst och skydd hos föräldern. Barnet flyttar då sin uppmärksamhet mot något annat i sin omgivning som barnet inte är lika känslomässigt bunden till men som ändå kan erbjuda ett visst stöd. Detta kan kännetecknas som ett försvar hos barnet när det upplever stress som det inte kan hantera (Broberg et al, 2008:176).

Kontroll sträcker sig även över barnets föräldrar. Många barn måste i lekar stanna upp för att kontrollera var mamma är, vad hon gör och hur hon mår. MJ:s erfarenhet säger så här:

Ja, man kanske måste kontrollera mamma eller pappa eller för att det inte ska gå över styr.

Det är ju så att de tagit över de vuxnas kontroll.

Barn till nyckfulla och oförutsägbara mammor, där samspel mestadels utgår från mammans behov, tvingar barnet att ständigt ha anknytningssystemet påslaget. Att anknytningssystemet är påslaget innebär att barnet mött yttre faror som skrämt barnet och motiverat barnet att söka beskydd och tröst hos den trygga basen, d.v.s. mamman, men att mamman inte varit tillgänglig för att ta emot barnet. Enligt Broberg et al (2008:187) kan den yttre faran som skrämt barnet, vara den våldsamma pappan, vilket aktiverar och slår på anknytningssystemet och gör att barnet söker sig till mamman för närhet och skydd. Är mamman oförutsägbar och inte tillgänglig varje gång barnet behöver närhet, kan barnet utveckla en ängslighet som gör att de behöver bevaka mammans varje steg (Lindén, 2013:228).

ER pratar om barn som är uppgivna. De vet att våldet kommer att ske, de visar en uppgivenhet som något som barnet fortfarande måste förhålla sig till. ER jämför att ta kontroll med att det skapas djupa hjulspår. ER förklarar så här:

Man kan ju ha strategier för det man befinner sig, eller hur? Om jag vet att en person kommer att bli skitjobbig, för jag ser tecknen, då kan jag ju framkalla det innan. Det är jag som har kontroll därför att jag ser till att det händer, genom att bete mig på ett sätt som jag vet inte är accepterat.

Lösningen på den hopplösa situationen är att ta kontrollen och frammana det oundvikliga. Efter ett utbrott där pappa slagit mamma kommer oftast förlåtelse och mamman blir tillgänglig igen. Strategin blir etablerad och välanvänd och lämnar djupa hjulspår. Hjulspåren som skapas är likvärdiga med barnets inre arbetsmodeller. Barn tar den lilla kontroll som erbjuds för då har de i alla fall det. Barnets och anknytningens mål är att ha en tillgänglig

anknytningsperson som kan ge barnet skydd och närhet (Broberg et al, 2006:129). Om barnet ”tar kontroll” över våldsbrottet tar även barnet kontrollen över att se till att tillgodose sina egna behov. Barnet ser till att mamman blir tillgänglig och kan förhoppningsvis efter våldsepisoden åter igen fungera som en trygg bas.

5.3.1. Dissociation

Att lära sig styra eller kontrollera sina känslor är en viktig utvecklingsuppgift för barn vilket innebär för barnen att lära sig anpassa sina känsloreaktioner efter varierande situationer och att lära sig tolka känslor andra människor sänder ut. Traumatiska situationer kan störa denna utveckling och lägga grunden till alltför kraftiga försvarsmekanismer mot starka känslor (Dyregrov, 2012:37). Hur dissociation har syns hos de barn JP träffat beskriver hon på följande sätt:

Ja och det är väl det man pratar om också när man pratar om dissociation att man liksom, för att det inte ska bli kaos så måste man kunna dela upp händelser för sig och personer (...) Och det tänker jag handlar om att (...) för det går inte att få ihop de bilderna i huvudet på nått sätt.

För att barn ska få ihop de motstridiga bilderna de har av sina föräldrar, avskiljer de våldet från personerna och relationerna barnet har till personerna. Tillvaron blir fragmentarisk och utan helhet men för barnet mer logiskt. JP berättar att barn i samtal som kan berätta om traumatiska händelser de varit med om med ett stelt leende på läpparna. De kan i kronologisk ordning återge en händelse där barnet borde varit rädd men istället betyder att de aldrig är rädda. Fel känsla är kopplat till fel ansiktsuttryck eftersom de inte tillåter sig att erkänna de andra känslornas existens. JP upplever att det blir en överlevnadsstrategi eftersom barnet inte kan hantera motsägelserna.

Det är traumatiskt för barn att uppleva att pappa slår mamma och kan vara så skräckinjagande att de känslor och bilder av våldet är omöjliga att införliva i de inre arbetsmodellerna som ska representera både bilden av sig själv och relationen med och bilderna av föräldrarna. När föräldrarnas omhändertagande och omsorg faller utanför det spektrum av föräldrabetenden som barnet instinktivt är förberedd på kan den desorganiserade anknytningen utvecklas (Wennerberg, 2010:125–126). Och avviker anknytningen och kan barnet komma att gå miste om den känsloreglerande trygga basen.

JS har varit med om en liknande erfarenhet om barn som till synes kan vara väldigt glada på ytan. JS berättar om en 4-årig flicka och hennes mamma som hade kommit akut till

verksamheten för några år sedan. Mamman var nedblodad och flickan visade inga tecken på rädsla över vad som hänt mamman. När barnet berättade vad som hänt var hennes tal frikopplat från sina känslor och uppvisade därmed ett dissociativt beteende. JS återberättar:

”Men jag tog hand om mammas väska så det inte skulle komma blod på den”. Och det var liksom där på nått sätt att hon hade stängt av allt, va.

Barn kan återge en våldsam situation de varit med om leendes och är på så vis inte i kontakt med sina känslor. På frågor om hur barnen själva upplevde situationen saknar svaret logik (Dyregrov, 2010:11). Till följd av det traumatiska våldet utsätter mamman för, kan barnet utveckla arbetsmodeller av sig själv, mamman och av pappa som inte är förenliga med varandra. Oförenligheten leder till motsägelsefulla och icke hanterbara beteenden hos barnet som slutligen bryter ihop och blir dissociativt. Alternativen för överlevnad blir att antingen vara i ett ständigt förhöjt spänningstillstånd eller genom dissociation (Broberg et al, 2008:203–204).

5.4. Relationen med föräldrarna

Ett fjärde och sista tema är relationerna med föräldrarna och hur de kan se ut. Det skapas motsägelsefulla bilder hos barnet på grund av våldet vilket barnet har stora svårigheter att hantera. I detta tema beskrivs kluvna känslor mot pappan och det bristande skyddet från mamman. Tre underteman skildrar barnens närvaro under tiden som pappans våld mot mamman pågår, och föräldrars skuld och våldets varaktighet.

Barn är oftast lojala mot sina föräldrar och vill för det mesta ha en relation med både sin mamma och pappa. Våldet som pappa utsätter mamma för ger motstridiga känslor och bilder hos barn som de har svårt för att hantera. Som jag tidigare nämnt, spelar det stor roll för barnet vem det är som slår vem. Det väcker en rädsla och skapar en kluvenhet hos barnet. PL förtydligar:

(...) är det pappa som slår mamma (...) då är det ju så i situationen att, då är det ju din anknytningsperson som du ska känna dig trygg med och så, som gör din andre anknytningsperson illa och sen kan inte den, mamma kan inte skydda dig (...). Så du blir helt hjälplös, du har ingen du kan få stöd i den situationen och jag tänker att det måste vara fruktansvärt skrämmande. Tänker jag.

Enligt Janson och Almqvist (2000:4095) kan de psykiska effekterna bli mer omfattande när ett hot kommer från en person som barnet söker omsorg och trygghet hos än om hotet kommer från en främling. De flesta barn har svårt att få ihop de motsägelsefulla bilderna. Barn känner till mammans negativa känslor mot pappan vilket innebär att det inte är tillåtet för barnet att uttrycka något bra om sin pappa. För att kunna bibehålla behovet av närhet till sin pappa tvingas barnet utesluta de negativa erfarenheterna ur arbetsmodellerna, d.v.s. att pappa är samma person som skadar mamma. Därmed behåller barnet en positiv bild och känsla av sin pappa. Enligt Lindén (2013:225) gynnar det barnet på kort sikt genom att behålla en positiv modell av föräldern. På längre sikt blir effekten negativ eftersom arbetsmodellens huvudsakliga ändamål går förlorad, att effektivt hjälpa barnet avbilda verkligheten.

Det är möjligt för barnet att ha en god relation med sin pappa där de gör roliga saker tillsammans. Men i mammas närhet kan det bli förbjuden mark där barnet upplever svårigheter med att uttrycka positiva känslor om sin pappa. Barns kluvenhet skildras nedan av PL:

De barn jag har träffat har väldigt kluvna känslor för sin pappa. Dom kan ju... tycka att pappa är dum, pappa är inte snäll, att han inte får göra så, så att alla blir ledsna. Och att mamma får ont. (...) För det är ju inte så *enkelt*, att (...) de *här* papporna alltid är ... burdusa och arga och kallar alla för dumma saker utan man kan ju faktiskt ha *roligt* med sin pappa... på en lekplats eller...

Informanterna pratar om att för barnet blir båda föräldrarna förövare vilket därmed även påverkar barnets förhållande med den våldsutsatta mamman. Mamman är den som ska skydda barnet men blir istället ett offer och därmed hjälplös och finns inte till för barnet. Pappan är en förövare som slår och mamman är inte längre den starka personen som skyddar barnet vilket lämnar barnet helt skyddslöst i den situationen. Mamman blir därmed en svikare i barnets ögon. I farofyllda situationer kan sådan inaktivitet från mammans sida upplevas som hotande för barnet och kan medföra ett rollbyte mellan mamman och barnet. Problemen kan försvåras om föräldrarna får dåligt samvete och inte vill tala om det som hänt (Dyregrov, 2012:57–58).

MJ berättar att på grund av mammans försämrade psykiska tillstånd som domineras av skräck och stress gör att mamman inte är i kontakt med sina känslor vilket i sin tur innebär att hon inte är tillgänglig för att möta barnets behov. Mamman blir begränsad i vad hon kan utföra och barnet anpassar sig därmed efter mammans behov. MJ förklarar det så här:

Barn som är i symbios med sina föräldrar, det är för att man får en förvrängd anknytning. Anknytningen blir väldigt stark och bygger på att barnet är till för mamma. (...) man knyter barnet till sig och barnet anpassar sig efter...

I dessa situationer lämnas inget utrymme för barnets egna behov och rollerna blir omvända då barnet läser av mamman och gör allt för att mamman ska må bra. Detta innebär att barnet minimerar sina egna behov eftersom de inte får plats i familjen. Eftersom barn behöver mammans närhet för att garantera sin säkerhet lär sig barnet att inte uttrycka ett för starkt behov att tröst och omsorg för att nå en mest gynnsam kontakt med mamman (Broberg et al, 2008:146). Barnet stänger ner sina egna behov eftersom det inte finns något gehör. Det barnet inte får respons på utvecklar det inte.

5.4.1. Barnets närvaro och förälderns skuld

Att vara ett barn och uppleva att pappa slår mamma i den miljö som ska stå för trygghet och värme, är så psykisk skrämmande att det räknas vara likvärdigt med fysisk misshandel av barnet (Hindberg, 2006:89). Det är inte enbart skrämmande att se våldet utan även ljudet av våld gör att barnen gör sina egna tolkningar av vad sker. Föräldrar är inte alltid medvetna om var barnet befinner sig under tiden våldet pågår och många föräldrar minns det som att barnet befann sig på sitt rum och sov. PL beskriver:

Inga barn sover när två föräldrar står och skriker och gapar och det hörs dunsar. Det finns inga barn som sover.

PL beskriver den skuld som föräldrarna får vid tanken på att barnen är närvarande och medvetna om våldet. Våldssituationen blir så kaosartad att föräldern, det vill säga mamman, bara vill överleva stunden. Inga föräldrar vill utsätta sina barn för vad dessa barn utsätts för och då kan det gå så långt att föräldrarna förnekar sina barns närvaro. Mamman orkar inte se, mamman orkar inte ta in att barnet blir drabbat även om barnet kanske till och med stått bredvid och hållit sig fast vid mammans ben och skrikit. Föräldrarna ser inte att barnen mår dåligt och JS berättar om det så här:

(...) och dom är oftast så uppe i sitt också så att dom inte tänker på att barnen tar skada av det va.

Även om barnet hade stått bredvid och skrikit hade inte föräldern varit tillgänglig ändå i den våldsamma situationen. Mina informanternas erfarenhet av våldsutsatta mammor säger att

mammorna kan säga att det endast var mamman som blivit slagen trots att barnet suttit i famnen. Mamman är barnets trygga bas. Därmed söker sig barnet till mamman när fara hotar eftersom hon står för tryggheten. Istället för att få det beskydd som barnet eftersöker hamnar det i skottlinjen. PL menar att det inte alls är ovanligt att barnen kommer emellan och också får ett slag.

Det är ju rätt vanligt (...) för barnet kan komma emellan och få sig en hurring mer eller mindre medvetet eller... barnet befinner sig i mammans famn och så är pappan ursinnig på mamman och då får barnet också...

5.4.2. Varaktighet

Att vara utsatt för upplevelsen att pappa slår mamma under en lång tid är mer skadligt än vid enstaka tillfällen. Kumulativt trauma, långvariga och upprepande händelse, kräver enligt Dyregrov (2010:11) en större insats för att stötta den psykiska hanteringen hos barnet. Att utsättas för en stadig ström av våldsamma episoder i hemmet kommer så småningom olika mentala mekanismer kopplas in för att skydda barnet eller lära det att leva med det. JP delar med sig av sin erfarenhet:

Jag tror det handlar om, ja men omfattningen och graden av, hur grovt är det, hur hjälplös är föräldern, hur våldsam är pappan då, under hur många år har man bevittnat detta?

Med omfattningen och graden av vidareutvecklar JP hur indragen barnet har varit. Ifall misshandeln av mamman skett på natten när barnen antas sova på sina rum eller om mamman fått en smäll med barnet sittandes i sitt knä. JP menar att mindre barn har ett större fysiskt behov av sina föräldrar till exempel vid tandborstning eller påklädning. Eftersom barnet är mer beroende av sin mamma ökar risken att barnet blir mer exponerad av våldet.

Det finns barn som föds in i en miljö med misshandel. När det sker har barnet inte givits en möjlighet att utveckla en grundtrygghet till sin mamma, som inte varit tillgänglig, och är därmed extrem dåligt rustad för motgångar och risken ökar för utvecklandet av beteendestörningar. MJ benämner det så här:

(...) om du från början är utsatt för detta, då är det ett utvecklingstrauma. Om du ända sen du var född har varit i en miljö med misshandel, då är det utvecklingstrauma. Det innebär att du är uppväxt i detta hela vägen.

Genom olika beteenden motiverar barnet en respons från anknytningspersonen för att i samspelet skaffa sig erfarenheter och förväntningar på det fortsatta bemötandet från anknytningspersonen. Mamman som är oförutsägbar i sin tillgänglighet och har tidigt i barnets liv visat sig motsägelsefull, skapas inre arbetsmodeller som säger att mamman inte är konsekvent i sin beskyddarroll, ibland är hon där, ibland inte. Mamman är inte disponibel för att hjälpa barnet att låta anknytningen falla i vila och därmed avaktiveras inte anknytningen utan är ständigt påslaget. Barnet lär sig att det inte kan söka tröst hos mamman och hamnar i en mycket konfliktfyllt situation som inte är hanterbar.

6. Avslutande diskussion

Mitt syfte till studien var att genom socionomers upplevelser få en större förståelse för hur barn som upplever att pappa slår mamma, reagerar och hanterar sin våldsamma hemmiljö. Min studie har troligtvis inte gjort några större landvinningar inom forskningen men personligen har denna studie breddat min horisont avsevärt. Mitt resultat berättar om barns olika reaktioner och hur de hanterar våldet som pappa utsätter mamman för. I enlighet med mitt beskrivna kunskapsläge blir våldet en del av barnens livsmiljö. Jag har fått en större förståelse för hur våld mellan två anknytningspersoner, kan skapa ett stort hack i barnets anknytning till föräldrarna.

När ett barns rädsla väcks är det av största vikt att det finns någon som tar emot barnet och erbjuder tröst och känsloreglering. Får inte barnet möjlighet till detta, får det enligt anknytningsteorin en rad konsekvenser som gör att barnets får en ogynnsam utveckling. Grunden för framtida relationer och förmågan att sätta sig in i andras situationer och känslor läggs i den första relationen barnet har. Relationen med anknytningspersonerna, d.v.s. föräldrarna. I samspelet med föräldrarna och åtkomsten till den trygga basen, skapas arbetsmodellerna som en slags vägvisare för hur barnet ska nå målet med anknytningen, alltså närhet och trygghet hos en beskyddare. Om en av beskyddarna är den som skrämmer barnet omplaceras vägskyltarna och likt dagens GPS-röster, tvingas resan omplaneras. Men om jag tolkar anknytningsteorin rätt är det inte så enkelt som att bara ta en annan väg. Ibland rasar broar eller vägreparationer pågår och vägen är oframkomlig. Hur löser man det då? Konsekvenserna för ett barn som utsätts för våld kan vara så omfattande att jag upplever att de kan vara svåra att reparera.

Ansvarsfördelningen i ett samspel mellan ett barn och dess förälder är inte jämt fördelat. Största andelen ansvar och kraft ligger hos den vuxna. Om den vuxna är upptagen med något annat och inte tillgänglig för att möta barnets signaler och rop på hjälp, behöver barnet ompröva sina strategier för att nå fram till den trygga föräldern. Men om föräldern är upptagen med att överleva en misshandel, är barnets arbete förgäves? Barns evolutionära instinkter gör att barnet söker sig till mamman för att söka trygghet oavsett och därmed har barnet inte en chans att inte bli indragen i något som det inte klarar att hantera på egen hand.

Mycket kunskap om barns signaler och strategier finns att hämta hos socionomer. Som mina informanter förmedlat är utsatta barns reaktioner tydliga. Men bara för att signalerna är

tydliga betyder inte det att socionomer kan veta vad barnen upplevt. Barn som lever med en pappa som misshandlar mamma visar inga utmärkande signaler eller har inga specifika strategier, vilket Weinehall (1997:117) bekräftar, utan förhoppningsvis finns svaret att finna i samspelet mellan barn och anknytningspersoner.

Men även om vi idag har lättare att få ta del av forskning som belyser barns perspektiv och deras egna upplevelser, hur barnen påverkas och hur inre processer påverkas, lider fortfarande många barn i tystnad. Hur når vi fram till dessa? Så även kunskapen är stor, hur kan vi fortfarande missa? Den kunskapen saknar jag. Räcker det inte att vi har lagstiftning som gör människor skyldiga till att anmäla när barn far illa, behövs något mer? Vad saknas?

Det är svårt att göra denna studie annorlunda tror jag. Om man ska följa teorin om anknytning, finns så mycket bra forskning om bland annat hur olika anknytningsstilar ser ut, som trygg, otrygg och desorganiserad anknytning. Det är snarare dem man måste ha kunskap om för att kunna tolka barns signaler vid ett avvikande beteende. Alla symtom och strategier som barn visar och utvecklar som framkommer i mitt resultat är alla olika varianter som uppkommer vid avvikelser i anknytningen, de inre arbetsmodellerna och trygga basen. Allt startar där.

En av bristerna i min studie är att den är begränsad. Den är begränsad till fem socionomers erfarenheter och upplevelser. Trots deras mångåriga erfarenhet är de endast experter på de barn och de familjer informanterna mött i deras verksamhet. Jag hade en fördom när jag påbörjade den här undersökningen vilken var att det fanns olika typer av reaktioner eller symtom som var utmärkande just för barn som upplever våld. Ytterligare en förutfattad mening jag hade inför starten var att jag trodde det fanns utarbetade medvetna strategier som barnen utvecklade i den livsmiljö de befinner sig i, som ett skydd. På dessa frågor fick jag nej av alla fem informanterna. Så om strategierna inte är strategier och inte ens en utarbetad plan som skapats utifrån den situation barnet befinner sig i och i själva verket är en del av barnet själv, då blir det genast mycket mer komplicerat. Som ER berättade i min intervju med henne, att det blir svårare att bryta beteenden om hjulspåren är djupa.

Att belysa barns upplevelser av våld med anknytningsteorin ger endast en förklaring. Jag kan tänka mig att ett fenomen förklaras bäst med hjälp av flera perspektiv och infallsvinklar. Barn som upplever våld i hemmet är en isolerad grupp som upplever våld på en begränsad plats men det är nog svårt att bortse från att just denna isolerade grupp på sin begränsade plats

faktiskt existerar i ett större sammanhang. Men genom att använda mig av anknytning har jag kunna skildra den inre värld och de inre processer som barns tvingas hantera och genomgå när de lever med att sin mamma som blir slagen av sin pappa. Ja, de får utstå för mycket, *alldeles* för mycket ibland.

Referenser

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Bowlby, John (2010). *En trygg bas: kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. 2. utg. Stockholm: Natur & kultur

Broberg, Anders, Pehr Granqvist, Tord Ivarsson & Pia Risholm Mothander (2006). *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Broberg, Anders, Pia Risholm Mothander, Pehr Granqvist & Tord Ivarsson (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: LiberAhrne & Svensson

BRÅ (2014) Brott i nära relationer. En nationell kartläggning [https://www.bra.se/download/18.9eaaede145606cc8651ff/1399015861584/2014_8_Brott_i_nara_relationer.pdf Hämtat: 2015-04-25]

Cater Källström, Åsa (2007). "Children's meaning-conciliation of their fathers' violence related to fathers and violence in general". *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol. 8(1), 2007. pp.41-55.

Dyregrov, Atle (2010). *Barn och trauma: en handbok för föräldrar och professionella vuxna*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Eriksson, Maria, Mikka Oranen, Anne Solberg & Solveig Karin Bö Vatnar (2007) Nordiska perspektiv på barn som upplever våld i sin familj. I: Eriksson, Maria (red.) *Barn som upplever våld: nordisk forskning och praktik*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Hindberg, Barbro (2006). *Sårbara barn: att vara liten, misshandlad och försummad*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Hydén, Margareta & Carolina Överlien (2007). Att tvingas lyssna - hur barn bevittnar våld i hemmet. *Barn*. 1

Janson, S. & Kjerstin Almqvist (2000). Barn som bevittnat våld: En utsatt grupp som är alltför lite uppmärksam. *Läkartidningen*, Vol. 97, 38: 4094-4099.

Karlsson, Kay (2012). *Anknytning: om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn*. 2., [utök.] uppl. Stockholm: Gothia

Killén, Kari (2009). *Barndomen varar i generationer: om förebyggande arbete med utsatta familjer*. 2., uppdaterade och bearbetade uppl. Lund: Studentlitteratur

Levin, Claes (2008) Att undersöka ”det sociala” – några ingångar. I: Meeuwisse, Anna, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson (red.) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Lindén, Gunilla (2013) Anknytningsteoretiska perspektiv på sociala problem. I: Meeuwisse, Anna & Hans Swärd (red.). *Perspektiv på sociala problem*. 2., omarb. utg. Stockholm: Natur & kultur

Malmö stad (2015) Mer om COPE [<http://malmo.se/Social---familjefragor/Familj-barn-och-ungdom/Familj-och-relationer/Foraldrutbildning-COPE/Foraldrutbildning-COPE/Mer-om-COPE.html> Hämtat: 2015-06-07]

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

RePULSE (2015) rePULSE-metoden [<http://www.repulse.se/repulse-metoden-3> Hämtat: 2015-06-07]

Rädda Barnen (2013) Barn som bevittnar våld [<http://www.raddabarnen.se/Documents/medlemssidor/verksamhet/barn-drabbade-av-vald/Om%20v%C3%A5ld%20mot%20barn/kap-2-2-barn-som-bevittnar-vald.pdf> Hämtat: 2015-04-25]

Socialstyrelsen (2015)

[<http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/sokimetodguidenforsocialarbete/martemeo> Hämtat: 2015-06-07]

Socialstyrelsen (2005) När mamma blir slagen. Att hjälpa barn som levt med våld i familjen
[http://www.socialstyrelsen.se/lists/artikelkatalog/attachments/10191/2005-131-9_20051319.pdf Hämtat: 2015-04-25]

Thornberg, Robert & Karin Forslund Frykedal (2009) Grundad teori. I: Fejes, Andreas & Robert Thornberg (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Thornton, Victoria (2014). "Understanding the emotional impact of domestic violence on young children". *Educational and Child Psychology*, Vol. 31(1), pp.90-100

Weinehall, Katarina (1997). *Att växa upp i våldets närhet: ungdomars berättelser om våld i hemmet = [Growing up in the proximity of violence] : [teenagers' stories of violence in the home]*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 1997

Wennerberg, Tor (2010). *Vi är våra relationer: om anknytning, trauma och dissociation*. 1. uppl. Stockholm: Natur & Kultur

Intervjuguide

Syftet med intervjun är främst att undersöka hur barn som upplever våld signalerar detta och hur de hanterar situationen de befinner sig i.

- 1) Börjar med en ganska öppen fråga, oavsett vad ett barn varit med om, hur vet man att ett barn reagerar ohälsosamt? När är det inte längre är en ålderadekvat normal reaktion?
- 2) Om ett barn som lever i ett hem där pappa upprepande slår mamma, blir reaktion alltid den samma eller är den individuell? På vilket sätt kan man se att barn upplever just våld? (T ex barn som utsätts för sexuella övergrepp signalerar vissa tecken, är det samma för barn som upplever våld?)
- 3) Hur påverkar åldern? Finns det en ålder som är mer känslig än andra?
- 4) När barnet upprepat ser och hör hur mamma blir slagen av pappa, hur påverkas förhållandet med förhållandet med föräldrarna? Hur löser barnet det? Stärks förhållandena, ökat avstånd, överbeskyddande, går ihop med en förälder före den andra?
- 5) För att klara av alla de här otäcka känslorna som skriken, slagen, blåmärkena framkallar, hur löser barnen det? Inte reaktioner utan snarare om de skapar strategier eller överlevnadssätt.
- 6) Strategier, hur fungerar dem, hur används dem? Skydd för sig själva eller även för andra? Om vi t ex kikar på kontrollbehov. Vem är det till för?
- 7) En sista fråga, kan strategierna eller överlevnadssätten bli så välutvecklade att ni som jobbar med dem kan missa dem? Hur gör man då?